

* * Բաց ի Մերոպեան տառերու պատրաստութեան և հայերէն գիրքերու տպագրութեան գործէն, Պ. Արապեան նշանակելի ծառայութիւն մատուցած է նաև Օսմ. Պետութեան, ննարելով բրգերէն **Նէսի** և **Թաշիզ** գիրքեր որոնք իր մականուամբ յորջորջուած են (ԱՐԱՊ ՕՂԱՌԻ): Իրմէ յետոյ, ատոնց ձուլման մեծ միում տուած են — ժամանակագրական կարգաւ — Տիգր. Ասլանեան, Յ. Միսենտիսեան և Յ. Գերգեան, մանաւանդ վերջինք որ գեղեցկագոյն կերպով կատարելագործած են տաճկերէն շարժուն տառերը: — Սուլթան Մանուտ անգամ մը կու գայ այցելել Պ. Արապեանի գործարանը: Բոլորովին նետաքրքրուած Մանուտով և յարակից գործիներով, գրովք կը ծռէ բանոյ մեքենային վրայ՝ ամէն ինչ մօտէն դիտած ըլլալու համար. հայագոյն կիւրեակերկը հագի ժամանակ կ'ոնենայ Կաշեր գրովք բունելով մէկդի առնելու, քան զի մեքենան իջնելու վրայ էր. . . : Վեհապետը երախտապարտ մնալով իր նպատակին այդ ազատարար ընթացքէն, մանաւանդ գնահատելով անոր կարողութիւնն ու բուրք տառերու ննարումով երկրին մատուցած ծառայութիւնը, 1816 ին տեսուչ կը կարգէ զինք Արքունի Տպարանին, առանձին լրովարտակով, որուն վաւերական պատճենն ունինք ի ձեռին: Բուն օրինակը կը գտնուի Հասարակաց կրթութեան պաշտօնատան մէջ (ուր կը մնայ դասի մը նետուանօք). տարածութիւնն է 11 × 140 սանթիմէրք, **Մահմուտ իպեհի Մուսթաֆա** ստորագրութեամբ, գետեղուած փոստկրէ գլանաձև տուփի մը մէջ: Անուամիկ ատոր խտանփով քարգմանութիւնը՝ զոր կը պարտինք Բարունակեան Գառնիկի:

Արքունի տպարանիս մէջ գործածուած «Նէսի» գիրքերուն մայրերը, յարակից մասերն ու կազմածքը 25 տարի առաջ ի նորոյ նկարող ու նոյն քուսակեակէ ցայտօր անհրաժեշտ նորոգութիւններն ընող, մանաւանդ տպուէջք «Գամուշի քարգմանութեան» համար յորինուած տառերը ձուլելու մասին մեծ աշխատութիւններ կուրթող հայագոյն Արապ օղու Պօղուս և իր երկու որդիներն՝ Աստուածատուր ու Գալուստ տարիէ մը ի վեր կատարեալ հաշտարաններ և ուղղամտօրէն շարժած, նաև արձևատիւ մէջ հնտութիւն ցոյց տուած են. յետոյ, Կաշու. Տպարանիս պաշտօնէից անուշադրութեան և անհոգութեան երեսէն խանգարուած բոլոր գործիքները վերոյիշեալներուն ջանքովն ու խնամքովը կանոնաւորուած են և զրուած այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ հասարակութիւնը կարող ըլլայ օգտուիլ անիկէ: Իմ Վեհապետութիւնս մտածած է որ այսուհետև և չէ՛ կարելի ըլլայ ընծայել գեղեցիկ մատակներ, Տիպակներ (քանաստեղծութեանց հաշարածոյ) «Թաշիզ» կողմէ գիրքերով: Այս պարագան յիշեալ Արապ օղուի նկատողութեան յանձնուած և խորհրդակցութիւն կատարուած է անոր հետ, որ «քաշիզ»-ներուն կարգապարտ շինութեան կարելի ըլլալը յայտնելով՝ գործի ձեւերակած է ու քանի մը անուշան մէջ գիրքերը քաշելով տպագրած է նուայ մը հաշտարանս արժանացած: — Նկատելով որ այն արձևատիւ մէջ ձեւերսու միայն Արապ օղուն կը գրուելի որ «Նէսի» և «Թաշիզ» տառերուն պատրաստութեանը համար տրեւած է՝ արձևատն իր տղոցն ալ տրովեցունելով, և որ Կաշու. Տպարանիս գործերուն վրայ անխնայական նկարչութիւն ըրած է կատարեալ ուղղամտութեանը և հաշտարաններ, իր նմաններուն պէս, իրեն այս «պերար»ը տրուիլ առաջարկած է՝ Տէրութեանս ազգանիկէ Կաշու. Տպարանի վերատեսուչ Էսախան Ապտիշրահիմ. նկատելով որ Արքունի վառօղարանիս մէջ կիւրապի օղու Յակոբ Գալմուսի նախաձեւութեանը ու ժամագործ Առաքելի կողմէ ի նորոյ շինուած մեծ անիւք (չարիւք քեպիւք) Կաշու. հաշտարանս արժանացած է. նկատելով որ իմ հարկատու հպատակներէս այսպիսի գիտուններուն Երրորդացոց հետ (Ֆրէնկերէրէ) մըցում ընկող Տէրութեանս փառքն աւելցունելի գաւ՝ այլոց ալ աշխատելու, ձգնելու և օրինակ առնելու գրգիռ մը կ'ըլլայ, և յիշեալ անձերը հարկէ զերծ և իրենց «սարք մէար» ու «քապուռ»ներուն (չորական) արտօնութիւնը պարունակող հրովարտակը տրուած է 1818. քուսակնիկ, նմանապէս յիշեալ